

TÜRKİYE İÇİN VAKİT DIŞ POLİTİKADA SÖYLEM İLE İMKANLAR ARASINDA DENGE KURMA VAKTİ

Barçın YINANÇ

Turkish daily news haber editorü

Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin 60. yılındayız ve ne yazık ki, hükümetin NATO ile ilişkilerin önemini vurgulamak yerine, kamuoyundaki olumsuz algıyı pekiştiren söylemlerine yönelik örnekleri arttırmak mümkün.

Çok değil bundan beş on yıl önce sokaktan geçen adama “Filistin sorunu ve Filistinlileri temsil eden kelimeler nedir?” diye sorsak, herhalde, “Arafat, Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin” derdi. Bugün aynı soruyu sorsanız, yanıt “ Hamas, Gazze” olur herhalde.

Yakınlarda, bir televizyon programında, Türkiye'nin resmi muhatabanın Filistin devleti olduğunu, onu da hâlâ resmi olarak Batı Şeria'daki Filistin Yönetimi'nin temsil ettiğini söylemeye çalışırken, ‘Batı Şeria ve Ramallah’ kelimelerinin aklıma gelmesi birkaç saniyemi aldı.

Hiç kuşkusuz Batı Şeria'yı kontrolü altında tutan Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin sorununda eski kritik önemine sahip değil. En azından Hamas'la iktidarı paylaşmak durumunda. Ancak sokaktaki vatandaşın algısı, alandaki değişimin hızıyla değişmez. Bu nedenle Filistin sorunu ile ilgili olarak vatandaşın algısındaki değişimin hızını belirleyen hükümetin söylemi olduğunu rahatça söyleyebiliriz.

Hükümet yetkililerinin nadiren Batı Şeria ve Ramallah demesi, buna karşın ne zaman Filistin sorunundan laf açılacak olsa Gazze ve Hamas'ı ağızlarından düşürmemesi, sadece sade vatandaş değil, uluslararası ilişkileri yakından takip edenleri de ister istemez etkiliyor.

Bir akademisyen olsaydım (ya da vakti daha bol bir gazeteci) ilgiyle yapacağım bir çalışma, göreve geldiğinden bu yana Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın dış politikayla ilgili kilit kelimeleri ne sıklıkta kullandığını saptamak olurdu.

HEM ANNESİZ HEM BABASIZ BİR NATO

Avrupa Birliği'ni (AB) ele alalım. Sanırım bu sonucu baştan belli bir çalışma olurdu: AB ifadesinin kullanım sıklığı giderek azalmış olsa gerek.

AB gene iyi; onun bir 'Bakan'ı var; işi de AB'yi dilinden düşürmemek; teknik olarak yapamasa da AB sürecini hiç olmazsa hafızalarda canlı tutmak.

NATO ise bu anlamda hem öksüz hem yetim. Türk kamuoyu NATO kelimesini Başbakan Erdoğan'dan ya da Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun ağzından çok nadiren duydu. Duyduğunda da genelde olumlu değil, olumsuz bir tonlama içeriyordu.

Hal böyle olunca, Türkiye'yi batı sistemine bağlayan, en eski ve sağlam köprülerden biri olan NATO'nun son yıllarda Türk kamuoyu nezdinde popülaritesinin yüksek olmaması şaşırtıcı olmamalı.

2009'daki NATO'ya genel sekreterlik seçimini hatırlayalım. Müslümanlar arasında infial yaratan karikatür krizinde yeterince hassas davranmadığı için Danimarka'nın o dönemki başbakanının adaylığına karşı çıkan Türkiye'nin itirazı haklı gerekçelerle açıklanabilirdi. Bu gerekçeleri dile getirmekte geç kalmasının Türkiye'nin ikna gücünü zayıflatmış gerçeğini bir yana bırakırsak, asıl sorun söylemde idi. Zira gerekçelerini söyleyiş tarzı Türk kamuoyunda, bir yanda NATO bir yanda Türkiye diye, NATO'da ise sanki Türkiye içeriden değil de dışarıdan biri gibi konuşuyormuş şeklinde algılandı.



Türkiye NATO üyeliğinin yanı sıra Avrupalı ülkelerle aynı ligde yer alıyor. Vatandaşın “Arap dünyasındaki saygınlığımızı NATO üyeliği, AB’ye üyelik perspektifi gibi bizi diğer Ortadoğu ülkelerinden farklılaştıran konumumuza borçluyuz,” demesi söz konusu değil. Vatandaş böyle demediği gibi, son yıllarda yapılan kamuoyu yoklamalarında “mümkünse bu dünyada tek başına hareket edelim” diyor. Ezelden beri duyduğumuz, “bağımsız dış politika” cümlesi daha gür bir sesle tekrarlanıyor.

TÜRKİYE’NİN ELİ KOLU BAĞLI KALABİLİRDİ

Benzer bir durum Libya krizi sırasında yaşandı. Başbakan önce “NATO’nun ne işi var Libya’da?” dedi. Bir ülkenin, üyesi olduğu örgütün kriz bölgesine müdahale etmesine soğuk bakması normal karşılanabilir. Ancak İttifak’ın Libya’ya müdahale edeceği kesinleştikçe, Ankara’dan verilen mesajlar yine sanki NATO’nun içinden değil de dışından veriliyormuş gibiydi. Örnek olarak; Başbakan’ın “NATO, Libya’nın Libyalılar’a ait olduğunu tespit ve tescil için oraya girmelidir. Yeraltı kaynaklarının, zenginliklerinin birilerine dağıtımı için değil,” sözlerini hatırlayalım. Öyle bir söylem ki, sanki NATO’nun politikalarının şekillenmesinde Türkiye’nin hiç rolü yokmuş da Türkiye dışarıdan İttifak’ı uyarıyormuş gibi bir izlenim yaratıyor. Öyle bir söylem ki, sade vatandaşın NATO’yla ilgili olumsuz algısını daha da perçinliyor.

Halbuki, Libya krizi Türkiye’nin NATO üyeliğinin önemini bir kez daha ortaya çıkaran gelişmelere sahne oldu. İngiltere ile Fransa, gönüllüler koalisyonu oluşturup, NATO’yu karıştırmama yoluna gitseydi, Türkiye’nin eli kolu bağlı kalırdı. NATO’nun Libya müdahalesine katılarak, hem operasyon konusunda söz sahibi oldu, hem de Libya’nın zenginliklerinin peşinden koştuğunu düşündüğü ülkelerin Libya’da ne yaptıklarını da gözlemleme imkanı elde etmiş oldu.

Bir örnek de Davutoğlu’ndan verelim. Balistik füzelere karşı NATO’nun geliştirdiği savunma kalkanının radar sisteminin Türk topraklarına yerleştirilmesinin gündeme geldiği sıralarda Davutoğlu hükümetin itirazlarını şöyle dile getirmişti:

“Biz Soğuk Savaş şartlarını doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkaracak bir uluslararası konjoktürün doğmasını istemiyoruz. NATO’nun da bu yeni uluslararası konjoktürde, kanat ve merkez ülkeler gibi ayrılmasını ve Türkiye’nin Soğuk Savaş’ta olduğu gibi sanki bir kanat veya cephe ülkesi gibi algılanmasını doğru görmeyiz.”

TÜRKİYE’NİN SÖYLEMLERİ HAVADA KALDI

Cephenin öte yanında bu kez Rusya değil İran’ın bulunduğunu düşünürsek, Türkiye’nin İran’a karşı cephenin içinde yer alarak, komşusunu rahatsız etmek ve onun hedefi haline gelmek istemediği ima ediliyordu. Tüm bunların üstüne bu sistemden elde edilecek bilgilerin İsrail ile paylaşılmaması gerektiği uyarısı da yapıldı.

İran’ın Türkiye’yi hedef alabilecek balistik füzeler bulundurmasından rahatsız olmamız gerekirken, Türkiye’yi bu füzelerden koruyacak bir savunma sisteminin içine girecek olmasının İran’ı rahatsız etmesinden dolayı rahatsızlık duyulması büyük bir muamma. Bu muammayı bir yana bırakalım.

Davutoğlu’nun bu söylemi, İran’ın balistik füzelerinden ya da ileride elde edebileceği nükleer silahlardan pek de tedirgin olmayan kamuoyunda, NATO’nun İsrail ile işbirliği içinde İran’a karşı Türkiye’yi kullandığı algısı yarattı.

Sonuca bakacak olursak, Türkiye'nin söylemleri havada kaldı ve füze kalkanının radarları Türk topraklarına sessiz sedasız yerleşiverdi. Kamuoyunda ise “Türkiye'nin hangi tereddütleri ne ölçüde giderildi?” gibi bir sorgulama yapılmadı. Yapılmadığı gibi, balistik füze tehdidine karşı, Türkiye'nin kendi bütçesinden milyarlarca dolar harcayarak savunma sistemi satın almak yerine NATO'nun kalkanından yararlanarak ciddi bir tasarruf yaptığı için, sevinç nidaları da atılmadı.

Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin 60. yılındayız ve ne yazık ki, hükümetin NATO'yla ilişkilerin önemini vurgulamak yerine, kamuoyundaki olumsuz algıyı pekiştiren söylemlerine yönelik örnekleri arttırmak mümkün.

TÜRKİYE AVRUPALI ÜLKELERLE AYNI LİGDE

Halbuki, Arap Baharıyla birlikte gelen Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine model olup olmayacağına dair tartışmalar, Türkiye'nin hangi 'farklılıklarından' dolayı diğer Müslüman ülkelere ayrıldığını bir kez daha düşünmemiz için fırsat oluşturdu.

Bu farklılıkların başında da Türkiye'nin başta NATO üyeliği olmak üzere Avrupalı ülkelerle aynı ligde yer alması geliyor. Vatandaşın “Arap dünyasındaki saygınlığımızı NATO üyeliği, AB'ye üyelik perspektifi gibi bizi diğer Ortadoğu ülkelerinden farklılaştıran konumumuza borçluyuz,” demesi söz konusu değil.

Vatandaş böyle demediği gibi, son yıllarda yapılan kamuoyu yoklamalarında “mümkünse bu dünyada tek başına hareket edelim” diyor. Ezelden beri duyduğumuz, “bağımsız dış politika” cümlesi daha gür bir sesle tekrarlanıyor.

Her ülke mümkün olduğunca bağımsız bir dış politika takip etmek ister. Ancak Arap Baharı bize bir kez daha gösterdi ki, tek başına hareket etmek öyle hiç de arzulanması bir durum değil. Bunun da en çarpıcı örneğini Suriye'de yaşıyoruz.

Suriye lideri Beşar Esad'la ipleri koparan Ankara, rejimin bir an evvel devrilmesinden yana. Ancak Esad rejiminin çöküşü geciktükçe, Türkiye'nin en istemediği senaryoya da her geçen gün daha yaklaşıyor: kanlı ve uzun bir iç savaş. İşte böylesine bir felaket senaryosu ile karşı karşıya kalmamak için tek başına bir şey

yapamayacağının farkında olan Türkiye, sorunu 'bölgeselleştirme' çabalarına karşı, sorunu 'uluslararasılaştırma'ya çalışıyor.

Bu durumdan sadece kamuoyu yoklamalarında “Türkiye dış politikada tek başına hareket etsin” diyen vatandaş kadar hükümetin de çıkaracağı dersler olsa gerek. Dikkat edersek, uluslararası kamuoyu, Suriye kriziyle Türkiye'nin başa çıkması, çok daha aktif bir rol oynaması beklentisinde. Ne yazık ki, bu beklentinin oluşmasına hükümetin ve özellikle de Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun söylemi neden oldu.

TÜRKİYE'NİN İMKANI VE KABİLEYETLERİ ORANTISIZ

Arap Baharından önce, Türkiye'nin Ortadoğu ile çok özel bir balayı yaşadığı dönemde, Davutoğlu'nun “Türkiye bölgede düzen kurucudur” sözleri hafızalarda hâlâ tazeliğini koruduğu için, şimdi bu söylem Türkiye'nin başını fena halde ağrıtır oldu. Uluslararası ve bölgesel aktörler, “değil mi ki Türkiye uluslararası bir aktör bölgesel bir güç olma iddiasında, o zaman gün, bu iddianın gereğini yerine getirme günüdür” diye bakıyor.

Bir yandan Türkiye'nin Suriye'ye müdahale etmesi için, diplomatik bir dil kullanırsak, 'teşvik edici', sokak dili kullanırsak 'gaz verici' yorumlar yapılırken, bir yandan da “uluslararası önemi olan bölgesel bir güç olmak söylemle değil, elini taşın altına koymakla olur” mesajları veriliyor.

Türkiye, geçmişten bu yana sırf jeo-stratejik konumu itibarıyla önemli bir bölgesel güç oldu. Son 20 yıldır ise artan oranda çok daha aktif bir dış politika izleyip, bölgesel ve uluslararası gelişmelere seyirci kalmak yerine bunları şekillendirici bir rol oynamaya soyundu. Böyle olması da gayet doğaldır. Sorun, özellikle hükümetin söylemiyle, Türkiye'nin imkan ve kabiliyetleri arasındaki orantısızlıkta.

Yazının başlarında bahsettiğim hükümetin söylemiyle kamuoyunda oluşan yanlış algının ortaya çıkardığı çelişkili durumların, içeride bir maliyeti olmayabilir. Hükümetin içeride sahip olduğu titiz bir sorgulamaya tabi tutulmama lüksü, dışarıya için geçerli değil. Bu durumun daha fazla baş ağrısına yol açmaması için, söylem imkan ve kabiliyetler arasında daha orantılı bir denge tutturulması gerekiyor. Zaten daha şimdiden mevcut gelişmelerin hükümeti daha mütevazi bir söylem kullanmaya zorlar olduğunu söylemek mümkün.